



Verdere reductie van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers van het mbo

Annet Jager
Erik Keppels

Nijmegen, 24 juni 2021

Projectnummer: 2021010

© 2021 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Aanleiding onderzoek	1
2	Kwantitatieve reductie aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal?	2
3	Kwalitatieve reductie van indicatieve niveau taalvaardigheidseisen?	4
4	Onderhoud aan en herziening van kwalificatiedossiers	6
5	Conclusies	10
	Bijlage	11

1 Aanleiding onderzoek

In 2013 waren er signalen uit het veld over een 'dreigende marginalisering' van het onderwijs in de Duitse taal en cultuur in het mbo. Het door KBA Nijmegen in opdracht van de Lerende Euregio uitgevoerde onderzoek bevestigde destijds de toen aanwezige signalen¹. In de periode 2009-2013 was er sprake van een forse reductie van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers doordat taaleisen vervangen waren door Engels of doordat taaleisen in bepaalde kwalificatiedossiers in zijn geheel waren komen te vervallen. Kwalitatief gezien werd bovendien een reductie in de ERK-niveaueisen van de taalvaardigheid geconstateerd.

Na de destijds opgevangen signalen is de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' opgericht en zijn keuzedelen Duits ontwikkeld. Nu worden opnieuw signalen opgevangen dat de positie van Duits als tweede moderne vreemde taal in het mbo verder onder druk staat. Zo merken bij de stichting betrokken leraren Duits op dat steeds minder studenten het vak Duits volgen.

Onderzoeksvragen

In dit kader heeft KBA Nijmegen in opdracht van de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' een vervolgonderzoek naar de ontwikkeling van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in kwalificatiedossiers uitgevoerd. In vervolg op het onderzoek uit 2013 is onderzoek gedaan naar de feitelijke verandering van de aanwezigheid van en de gestelde taalvaardigheids-eisen voor Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers (onderzoeksvragen 1 en 2). Aanvullend is onderzocht wat hiervan de achtergronden zijn en wat op korte termijn nog verder te verwachten is ten aanzien van de positie van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers (onderzoeksvraag 3).

1. In hoeverre is er sprake van een kwantitatieve reductie in de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de actuele kwalificatiedossiers ten opzichte van de eindstand zoals in het onderzoek van 2013 weergegeven?
2. In hoeverre is er sprake van een kwalitatieve reductie in het niveau van de taaleisen van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de actuele kwalificatiedossiers ten opzichte van de eindstand zoals in het onderzoek van 2013 weergegeven?
3. Wat is de argumentatie van de sectorkamers van SBB bij eventuele aanpassingen in recente kwalificatiedossiers ten aanzien van Duits als (tweede) moderne vreemde taal en wat zijn de plannen en argumentatie voor de komende (pakweg drie) jaren ten aanzien van eventuele aanpassingen in kwalificatiedossiers over Duits als (tweede) moderne vreemde taal?

¹ Jager, A. & J. Frietman (2013). *Duits in het gedrang? De analyse van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de bestaande en herziene kwalificatiedossiers van het mbo*. Nijmegen, augustus 2013.

2 Kwantitatieve reductie aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal?

94 kwalificaties waar in 2012-2013 Duits gespecificeerd was (56) of waarin een tweede moderne vreemde taal (38) was opgenomen (maar waarin Duits niet gespecificeerd was) zijn in het onderzoek vergeleken met de meest recente versie van equivalente kwalificaties in 2021.² Voor uw beeldvorming gaat het hier om ruim 82.000 studenten die in het schooljaar 2020-2021 een van de betreffende kwalificaties volgt.

Overzicht 1 – Ontwikkeling aanwezigheid Duits als (tweede) moderne vreemde taal in kwalificaties

Ontwikkeling	2012-2013	2020-2021	Aantal	%
Gelijk gebleven	Engels + Duits	Engels + Duits	13	14%
	Engels of Duits	Engels of Duits	12	13%
	Engels + MVT	Engels + MVT	22	23%
			47	50%
Niet gelijk gebleven	Engels + Duits	MVT	2	2%
		geen eis	1	1%
	Engels of Duits + MVT	Engels + MVT	2	2%
		Engels of Duits	Engels + MVT	1
	MVT + MVT	MVT	1	1%
		Engels	19	20%
		geen eis	5	5%
		Engels	2	2%
	Engels + MVT	Engels	13	14%
		geen eis	1	1%
			47	50%
Totaal			94	100%

Het overzicht beschrijft de ontwikkeling van de aanwezigheid van taaleisen in de onderzochte dossiers.³ Evenals in 2013 is er wederom sprake van een forse kwantitatieve reductie van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de actuele kwalificaties. In 2012-2013 komt Duits of een tweede moderne vreemde taal bij alle 94 onderzochte kwalificaties voor als taaleis, in 2020-2021 nog maar bij 50 (53%). Bij 41 kwalificaties (44%) betreft de taaleis alleen Engels of er is überhaupt geen taaleis meer beschreven.⁴ In het schooljaar 2020-2021 worden deze kwalificaties door circa 16.500 studenten gevolgd.

² Inclusief kwalificatiedossiers die in 2021 herzien zijn en gelden vanaf 1-8-2021

³ Het totaal aantal onderzochte meest recente kwalificatiedossiers bedraagt 2 meer dan in 2012-2013 omdat enkele kwalificatiedossiers niet een op een te vergelijken zijn.

⁴ Aangezien er de afgelopen jaren sprake is geweest van een reductie van het totaal aantal kwalificaties – diverse kwalificaties zijn opgegaan in één kwalificatie – gaat het in om 28 kwalificaties.

Bij enkele kwalificaties is alleen nog sprake van een moderne vreemde taal, waarbij Duits niet meer gespecificeerd is. Deze kwalificaties worden in 2020-2021 door circa 2.500 studenten gevolgd.

Kwalificatiedossiers waarin Duits nog specifiek is opgenomen

Van de 94 onderzochte kwalificaties zijn er in 2021 bij 25 kwalificaties⁵ nog expliciete eisen ten aanzien van Duits opgenomen (Engels en Duits, Engels of Duits). De opleidingen worden gevolgd door circa 20.500 studenten. Het gaat hier om 'Engels en Duits' in kwalificatiedossiers binnen de SBB-marktsegmenten Maritiem (Binnenvaart, Maritieme techniek, Rondvaartboot en Watersport-industrie), Metaal en metalektro (Human technology) en Transport en Logistiek (Havenlogistiek en Havenoperaties). Taaleisen 'Engels of Duits' komen voor in kwalificatiedossiers binnen de marktsegmenten Groothandel en internationale handel (Commercie) en Retail (Advies en leiding in de verkoop, Management retail en Ondernemerschap retail).

Kwalificatiedossiers waarin een tweede moderne vreemde taal nog is opgenomen

Van de 94 onderzochte kwalificaties zijn er in 2021 bij 25 kwalificaties⁶ nog taaleisen ten aanzien van Engels en een tweede moderne vreemde taal. De opleidingen worden gevolgd door circa 43.000 studenten. Deze zijn te vinden in de kwalificatiedossiers binnen de SBB-marktsegmenten Gastvrijheid (Bediening, Ondernemer horeca/bakkerij, Travel, Leisure & Hospitality), Groothandel en internationale handel (Commercie), Luchtvaart (Dienstverlening in de luchtvaart), Mobiliteit (Voertuigen en mobiele werktuigen), Office (Marketing, communicatie en evenementen) en Transport en logistiek (Goederenvervoer, Middenkader Transport en Logistiek, Personenvervoer en Transportplanning).

5 Waarbij een aantal kwalificaties zijn samengevoegd.

6 Waarbij een aantal kwalificaties zijn samengevoegd.

3 Kwalitatieve reductie van indicatieve niveau taalvaardigheidseisen?

De kwalificatiedossiers bevatten taalvaardigheden voor de beroepsuitoefening. Deze zijn vastgelegd in bijvoorbeeld kennis en vaardigheden, omschrijvingen van werkprocessen of gedrag. In de verantwoordingsinformatie zijn de benodigde taalvaardigheden uit het dossier uitgewerkt naar een indicatie voor het vereiste ERK-taalniveau.⁷ Een indicatie betekent dat de duiding die in de verantwoordingsinformatie is opgenomen geen harde eis betreft, het mag niet voorschrijvend zijn en de inspectie van het Onderwijs ziet het dan ook als indicatieve niveaus. Het kwalificatiedossier wordt immers door de minister vastgesteld en de verantwoordingsinformatie niet.

Onderzocht is welke ontwikkelingen er zijn in de onderzochte kwalificaties wat betreft de indicatieve ERK-niveaueisen die worden gesteld tussen 2012-2013 en de equivalente kwalificaties in 2021.

Overzicht 2 – Ontwikkeling niveaueisen Duits als (tweede) moderne vreemde taal in kwalificaties⁸

Ontwikkeling indicatieve eisen ERK-taalniveau	Aantal	%
Gelijk	15	16%
Hoger	3	3%
Lager en hoger	5	5%
Lager	31	33%
Geen eisen	40	42%
Totaal	94	100%

Zoals geconstateerd zijn er bij een groot deel van de kwalificaties geen taaleisen meer benoemd in de verantwoordingsinformatie ten aanzien van Duits als (tweede) moderne vreemde taal. Bovendien is er daarnaast bij zeker een derde van de kwalificaties sprake van een verlaging in de indicatie van de niveaueisen (bij minimaal 1 taalvaardigheid en maximaal 5 taalvaardigheden) ten opzichte van 2012-2013.

Taalkundige synchronisatie van kwalificatiedossiers in 2015-2016

Belangrijk in dit kader is de taalkundige synchronisatie van de kwalificatiedossiers door SBB in de tweede helft van 2015 en in 2016 met betrekking tot de beschrijving van de taalvaardigheidseisen voor moderne vreemde talen⁹. Deze synchronisatie had te maken met het in lijn brengen van de beschreven taaleisen in de kwalificatiedossiers en de indicatie van de taalniveaus in de verantwoordingsinformatie. De medewerkers van het team Kwalificeren & Examineren (K&E) van SBB die voor het onderzoek zijn geïnterviewd geven aan dat er in die tijd bij een heleboel

⁷ Zoals opgenomen in de verantwoordingsinformatie van de kwalificatiedossiers. Onder verwijzing naar het Europees Referentiekader voor talen (ERK). De ERK-taalniveaus worden per taalvaardigheid (gesprekken voeren, luisteren, lezen, schrijven en spreken) aangegeven.

⁸ Lager of hoger bij minimaal 1 taalvaardigheid en maximaal 5 taalvaardigheden.

⁹ Hierover heeft een interview plaatsgevonden met medewerkers van het team Kwalificeren & Examineren van SBB.

kwalificatiedossiers sprake was van een zekere inconsistentie. Zo kwam het voor dat er in een kwalificatiedossier beschreven was dat een bepaalde beheersing van een moderne vreemde taal voor een beroepsbeoefenaar nodig en belangrijk was, maar dat daarover niets in de verantwoordingsinformatie opgenomen was. Ook kwam voor dat er in de verantwoordingsinformatie zaken werden beschreven die niet in het kwalificatiedossier waren opgenomen. Zo werd in de verantwoordingsinformatie bijvoorbeeld ERK-taalniveau A2 werd genoemd, maar was daar in het kwalificatiedossier geen inhoudelijke onderbouwing voor.

De opdracht voor het team K&E van SBB was toen om deze inconsistenties uit de kwalificatiedossiers te halen, zonder daarbij aanpassingen aan de inhoud van de kwalificatiedossiers te doen. De inhoud van de kwalificatiedossiers is immers de verantwoordelijkheid van een desbetreffende sectorkamer. Er is toen door SBB voor gekozen om de rubriek moderne vreemde talen in de verantwoordingsinformatie beter aan te laten sluiten, beter in lijn te brengen met de inhoud van een kwalificatiedossier en daarin één lijn te trekken voor alle kwalificatiedossiers. Uitgangspunt werd dat een ERK-taalniveau goed moest passen bij hetgeen in het kwalificatiedossier beschreven was. Als er bijvoorbeeld stond 'leest eenvoudige teksten' dan moest de aanduiding van het niveau daarmee in overeenstemming worden gebracht en bovendien in de verantwoordingsinformatie worden beschreven. Hierover heeft SBB toen advies gekregen vanuit de MBO Raad. Daarbij is gekeken naar hoe hoog een niveau zou moeten zijn afhankelijk van de inhoudelijk beschrijving in een kwalificatie. Bij enkele kwalificatiedossiers is daar een team van deskundigen uit onderwijs en bedrijfsleven voor geraadpleegd, maar meestal niet.

SBB benadrukt dat het enkel om een synchronisatie ging en niet om een bewuste verhoging dan wel verlaging van niveaueisen. Uitkomst van deze synchronisatie is echter evenwel dat het heeft geleid tot aanpassingen van de indicatieve taalniveaus in de verantwoordingsinformatie. Dit betreft met name verlagingen van de ERK-taalniveaus, en in slechts enkele gevallen verhogingen.

4 Onderhoud aan en herziening van kwalificatiedossiers

In het onderzoek zijn de meest recente versies van de kwalificatiedossiers onderzocht. Vanaf circa 2018 is SBB een nieuwe ronde van onderhoud aan dossiers gestart. Daarbij zijn enkele dossiers afgelopen jaar herzien, worden andere dossiers dit jaar onderhouden of staan voor komend jaar op de evaluatie- en onderhoudsagenda van SBB. Een kwalificatiedossier – met onderliggende kwalificaties – wordt als geheel in onderhoud genomen. Gemiddeld genomen gebeurt dat om de vijf jaren, maar er kunnen redenen zijn om dat eerder te doen.

Aandacht voor moderne vreemde taal bij onderhoud en herziening

Indien een kwalificatiedossier door SBB in onderhoud wordt genomen dan wordt in samenwerking met een vertegenwoordiging van onderwijs en bedrijfsleven in expertgroepen bekeken of aanpassingen nodig zijn. Het team K&E van SBB is hierbij inhoudelijk betrokken, maar niet verantwoordelijk. De medewerkers van het team begeleiden het proces van ontwikkeling van de kwalificatiedossiers. Het team K&E heeft de opdracht om de beheersing van een moderne vreemde taal expliciet bij het onderhoud aan een kwalificatiedossier aan de orde te stellen en te evalueren.

Besluitvorming in expertgroepen met vertegenwoordiging uit onderwijs en bedrijfsleven

Er wordt gewerkt met expertgroepen met inhoudsdeskundigen uit onderwijs en bedrijfsleven. Zij nemen deel aan ontwikkelwerkgroepen met mandaat vanuit marktsegment en sectorkamer. Onderwijsexperts worden vaak (maar niet altijd) aangedragen vanuit de MBO Raad. Er kunnen per kwalificatiedossier verschillende expertgroepen worden ingericht als de inhoudelijke thema's in grote mate verschillen.

De leden van deze expertgroepen bespreken in diverse sessies allerlei onderwerpen die ten aanzien van het onderhoud van een kwalificatiedossier van belang zijn. Zij baseren zich hierbij onder andere op de door de adviseurs van het team K&E verzamelde informatie over de beroepspraktijk, over beroepen en toekomstige ontwikkelingen daarin. De geïnterviewden benadrukken dat er bij aanpassingen aan kwalificatiedossiers altijd door een branche bevestigde onderliggende beroepeninformatie moet zijn; het is de branche die aangeeft dat er relevante veranderingen zijn. Deze informatie kan vanuit diverse bronnen tot stand komen. Zo zijn er door de branche beroepscompetentieprofielen voor bepaalde kwalificatiedossiers opgesteld. Dat geldt echter niet voor alle kwalificatiedossiers. De beroepeninformatie die nodig is voor inhoudelijke aanpassingen wordt dan uit allerlei publicaties gehaald die door de branches zijn gelegitimeerd. Dan kan het gaan om publicaties zoals trendrapporten, jaarlijkse rapporten van bedrijven en brancheorganisatie, analyses en toekomstbeschouwingen. Ook worden soms zogenaamde visiebijeenkomsten georganiseerd waarbij aan deskundigen wordt gevraagd wat er in de beroepen is veranderd en wat de toekomstverwachtingen zijn. Uit die verzamelde informatie worden de belangrijkste elementen gehaald en gebundeld. Dit vormt de basis voor de bespreking in een expertgroep.

De ontwikkeling van het gebruik en het belang van Duits in de beroepspraktijk kan onderdeel zijn van de gebruikte informatie over beroepen – voornamelijk in beroepscompetentieprofielen (bcp) waarin een taal(niveau) expliciet beschreven kan zijn – maar hoeft niet altijd het geval te zijn. Van de onderzochte kwalificaties zijn 22, die zijn herzien in de periode 2017-2021, op dit punt nader bestudeerd. Zie hiervoor kader 2.

In het beschreven proces wordt op een gegeven moment een expertgroep gevraagd zich te buigen over de vraag of mvt-eisen behouden of aangepast moeten worden. Soms vindt eerst teruglegging naar experts buiten de groep plaats, alvorens een expertgroep een besluit neemt.

Hierin kunnen diverse overwegingen een rol spelen. Zo kan een moderne vreemde taal – als Duits - bij de uitoefening van bepaalde beroepen van belang worden geacht in bepaalde grensregio's en in andere regio's minder. Ook kunnen onderwijs en bedrijfsleven een afweging maken tussen het beheersingsniveau dat in de beroepspraktijk gevraagd wordt en de uitvoerbaarheid daarvan in het onderwijs. Het besluit is uiteindelijk een afweging, een resultaat van het (overeenstemming)proces binnen de expertgroep tussen de vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven.

In het interview met de medewerkers van team K&E worden hiervan diverse voorbeelden gegeven bij recent onderhoud aan kwalificatiedossiers. Deze zijn opgenomen in kader 1.

Validering in een sectorkamer

Een dossier gaat voor validering naar het marktsegment en vervolgens naar de sectorkamer. Elk dossier legt die route af. Er is altijd een marktsegment en een sectorkamer die de inhoud van een dossier bekrachtigt, accordeert, d.w.z. valideert. Dus ook een moderne vreemde taal eis. Aangezien werkgroepen met mandaat van marktsegmenten en sectorkamers dossiers hebben ontwikkeld, zal over het algemeen de inhoud van het dossier worden gevalideerd zonder verzoeken tot inhoudelijke wijziging.

Moderne vreemde taaleisen minder voorschrijvend van karakter, meer ruimte voor keuzedelen

In de kwalificatiedossiers komt Duits als (tweede) moderne vreemde taal minder vaak voor zoals eerder in dit stuk geconstateerd. De geïnterviewden geven aan een verschuiving te zien. Onderwijs en bedrijfsleven kiezen voor minder voorschrijvende beschrijvingen en meer open formuleringen in kwalificaties voor moderne vreemde talen. SBB geeft aan dat hierdoor meer ruimte voor regionale of schoolspecifieke inkleuring en vrije keuze voor de student.

Ook wordt er meer keuzeruimte gegeven door geen mvt-eisen op te nemen in het dossier. Het is mogelijk om moderne vreemde talen in keuzedelen op te nemen. SBB geeft aan dat het format voor kwalificatiedossier met daarbij de keuzedelen ruimte biedt om moderne vreemde talen, waaronder Duits, in het onderwijs flexibeler, meer toegespitst op de regio en meer vraag gestuurd een plek te geven.

De keuze voor een moderne vreemde taal wordt hierbij meer aan de school en student overgelaten. De keuze van de school kan ingekleurd worden door de wensen of eisen van de regio – ten aanzien van Duits – voor bepaalde beroepen. De keuze van de student wordt naast de eigen interesse ook bepaald door de keuze van de school welke taal er wordt aangeboden en op welke wijze dat gebeurt (vrije keuze van een student of in een configuratie van keuzedelen).

Kader 1 – Voorbeelden van het proces van onderhoud in relatie tot moderne vreemde talen

- De kwalificatie junior accountmanager is op dit moment in ontwikkeling. Onlangs is expliciet in de expertgroep aan de orde geweest of naast Engels een tweede moderne vreemde taal nodig is. Daarover is binnen de werkgroep vanuit diverse overwegingen het gesprek gevoerd. De vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven stellen vooralsnog voor om een tweede MVT te handhaven.
- Het kwalificatiedossier Retail is nu in onderhoud en zal in oktober 2021 worden vastgesteld. Daar is met onderwijs en bedrijfsleven in meerdere gesprekken uitvoerig over Duits gesproken en of er in de kwalificatiedossiers een verwijzing naar een moderne vreemde taal moet worden opgenomen (in de huidige versie betreft het Engels of Duits). Dan wordt in de werkgroep gevraagd wat nodig is in de beroepspraktijk. Voor de een is Engels nodig, een ander wijst op het belang aan Duits in de grensregio, en een ander geeft aan twee moderne vreemde talen te veel te vinden omdat studenten al genoeg moeite met Engels hebben. Na afweging binnen de werkgroep is de conclusie dat een moderne vreemde taal in het beroep van belang wordt geacht, maar dat men niet voorschrijvend wil zijn om welke taal het dan gaat. Er is gekozen om een basale verwijzing op te nemen waar het gaat over 'gesprekken voeren en basale teksten lezen in een moderne vreemde taal'. Hierbij wordt dus in het midden gelaten welke moderne vreemde taal het betreft. De uiteindelijke keuze voor de moderne vreemde taal wordt daarbij bij de scholen in de regio gelegd, passend bij de beroepspraktijk aldaar. Eventuele verdiepingen kunnen in keuzedelen worden gedaan.
- Bij de dossiers (specialist) voertuigen en mobiele werktuigen is in 2021 voor de kwalificaties op niveau 4 gekozen dat alleen generiek Engels noodzakelijk is en geen aanvullende beroepsgerichte taaleisen te stellen.¹⁰ Dat is voortgekomen uit discussie in de werkgroep. Er is gekeken welke taaleisen gewenst zijn. Daarbij is een belangrijke overweging geweest of een beroepsoefenaar kan volstaan met generiek Engels. Echter, in bepaalde sectoren en regio's is ook Duits van belang. Scholen kunnen ervoor kiezen om hun studenten te adviseren om een keuzedeel Duits te doen. Voor bepaalde sectoren is dat meer van belang dan voor andere sectoren.

Kader 2 – Onderliggende beroepeninformatie bij herziening

Van de onderzochte kwalificaties zijn 22, die zijn herzien in de periode 2017-2021, nader beschouwd. Op basis van de verantwoordingsinformatie is gekeken in welke mate er recente beroepeninformatie aan een herziening onderliggend is en of een herziening in lijn is met de onderliggende informatie (bcp). Daarbij is specifiek gekeken naar het voorkomen van eisen van Duits als (tweede) moderne vreemde taal en de vertaling daarvan naar de taaleisen in een herziene kwalificatie.

Daaruit komt een gevarieerd en niet eenduidig beeld naar voren.

Een deel van de kwalificaties is herzien op basis van recente beroepeninformatie, een deel is gebaseerd op oudere bcp's.

¹⁰ Voorheen Engels en/of Duits.

Zo is er bij vijf kwalificaties sprake van een recent BCP (Assemblagetechnicus, Chauffeur wegvervoer, Verkoopmanager Mobiliteitsbranche) of een vorm van evaluatie waarbij wordt aangegeven dat een ouder BCP nog steeds relevant is (Allround make-up and hair artist Luchtvaartdienstverlener).

Bij nog eens vijf kwalificaties – allen vallend onder het dossier Travel, Leisure & Hospitality zijn er meerdere bcp's onderliggend variërend in het jaar wanneer opgesteld (2002 – 2018).

Bij 12 kwalificaties wordt in de achtergrond informatie van het kwalificatiedossier verwezen naar oudere bcp's die niet recent zijn herzien, bijvoorbeeld bij de kwalificatiedossiers Binnenvaart (2004) en Havenoperaties (2005) en de kwalificatie Machinist railvervoer (2010)

Bij het grootste deel – 15 - van de kwalificaties is de gestelde taaleis terug te leiden naar de onderliggende beroepeninformatie. Bij de kwalificaties vallend onder (specialist) Voertuigen en mobiele werktuigen is dat lastiger vast te stellen aangezien meerdere kwalificaties in een nieuwe kwalificatie zijn opgegaan. Bij een aantal kwalificaties komt de gestelde taaleis niet overeen met de taaleis die in een onderliggend is opgenomen (Verkoopmanager Mobiliteitsbranche, Machinist railvervoer en Vakexpert agrohandel en logistiek).

Wanneer we specifiek kijken naar de acht kwalificaties waarbij Duits als (tweede) moderne vreemde taal is verdwenen, zien we dat er geen eenduidige relatie is met de onderliggende beroepeninformatie. Het komt voor dat een tweede moderne vreemde taal is verdwenen, maar dat dit in lijn is met het bcp (Allround make-up and hair artist, Assemblagetechnicus), ook komt voor dat dit niet in lijn is (Verkoopmanager Mobiliteitsbranche, Machinist railvervoer) of dat de taaleisen niet eenduidig te bepalen zijn doordat meerdere kwalificaties in een nieuwe kwalificatie zijn opgenomen (Voertuigen en mobiele werktuigen).

Kader 3 - Ontwikkelingen in kwalificatiedossiers per sectorkamer en marktsegment

Zogezegd is SBB vanaf circa 2018 gestart met een nieuwe ronde van onderhoud aan kwalificatiedossiers gestart. Er zijn afgelopen jaar dossiers herzien en er zijn momenteel dossiers in onderhoud of staan op de evaluatie- en onderhoudsagenda.

In het overzicht in de bijlage zijn de ontwikkelingen in de kwalificatiedossiers en onderliggende kwalificaties per sectorkamer en onderliggende marktsegmenten beschreven.

Het betreft:

1. De ontwikkeling van de aanwezigheid van taaleisen na 2013.
2. De ontwikkeling van de taalvaardigheidseisen op het ERK-taalniveau na 2013
3. Wanneer de laatste herziening van het kwalificatiedossier is geweest.
4. SBB processtatus van het kwalificatiedossier in 2021.
5. Het aantal studenten in 2020.

5 Conclusies

Kwantitatieve reductie van Duits?

Er is sprake van een (verdere) kwantitatieve reductie van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers. De reductie kan worden getypeerd als fors. Bij veranderingen wordt meestal alleen nog Engels als moderne vreemde taal aangegeven, zijn er geen eisen meer of is er alleen sprake van een moderne vreemde taal.

Kwalitatieve reductie van Duits?

De analyses ten aanzien van het indicatieve niveau van de taalvaardigheidseisen wijzen op een stevige kwalitatieve reductie van het Duits. Die reductie is vooral het gevolg van het synchroniseren van de verantwoordingsinformatie aan de inhoud van de kwalificatiedossiers in 2015-2016. Bij de synchronisatie is niet bewust ingezet op een verlaging dan wel verhoging van de eisen.

Argumentatie en plannen voor aanpassingen kwalificatiedossiers in relatie tot Duits?

Inhoudelijke aanpassingen aan kwalificatiedossiers gebeurt door middel van het proces dat onderhoud wordt genoemd. Onderhoud gebeurt gemiddeld elke vijf jaar en in 2018 is SBB gestart met een nieuwe onderhoudsronde. Bij onderhoud aan en herziening van kwalificatiedossiers wordt de beheersing van een moderne vreemde taal in expertgroepen expliciet aan de orde gesteld. Het adviesbesluit over de beheersing van een moderne vreemde taal is uiteindelijk een resultaat van het (overeenstemming)proces binnen de expertgroep tussen de vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven. Hoewel helder is hoe het proces tot onderhoud en aanpassing van kwalificatiedossiers verloopt, is niet helder in welke mate daar (uitgebreide) informatie over de behoefte van Duits voor een beroep aan ten grondslag ligt. Er zijn geen aanwijzingen dat Duits an sich minder belangrijk voor de beroepscontext wordt geacht dan voorheen. De uitkomst van de aanpassingen in de onderhoudsronde is wel duidelijk: een reductie van de aanwezigheid van Duits en andere moderne vreemde talen als taaleis in de kwalificatiedossiers. En deze uitkomst lijkt samen te hangen met de tendens in expertgroepen om aan de hand van keuzedelen meer ruimte te laten aan scholen voor de invulling van taalonderwijs en de wensen en eisen van de regio en voor de student voor de keuze voor eventueel taalonderwijs.

Beschouwing

De besluiten die met het onderhoud van kwalificatiedossiers worden gemaakt zorgen onbewust dat de positie van Duits in het mbo verder in het gedrang komt. De reductie van Duits in de kwalificatiedossiers zorgt ervoor dat het feitelijke aanbod van Duits als vak steeds vaker een keuze van de school zelf, al dan niet in keuzedelen, en van de student wordt. Aangezien de - over het algemeen verlaagde - ERK-taalniveaus indicatief en niet voorschrijvend zijn is het niveau van Duits afhankelijk van of en hoe scholen deze vertalen naar het onderwijs.

Dat maakt de positie van Duits kwetsbaar, te meer gezien de overweldigende concurrentie van andere keuzedelen (medio 2019 bieden mbo-scholen in totaal zo'n 1.000 keuzedelen aan), de neiging om meer generieke keuzedelen aan te bieden vanwege redenen van organiseerbaarheid en beheersbaarheid, en de verwachte voorkeur bij opleidingsteams en studenten voor vakinhoudelijke keuzedelen boven Duits. Dit beeld zou passen bij de signalen vanuit de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' dat steeds minder studenten het vak Duits volgen. Nader onderzoek naar de werkelijke aandacht en keuze voor Duits in het onderwijs en het omgaan met de indicatieve niveaueisen zou hier meer licht op kunnen laten schijnen.

Bijlage

Handel

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Groothandel en internationale handel	Commercie	(Junior) accountmanager	Engels of Duits > Engels + MVT	4 x lager	2016	In onderhoud. Werkgroep: 2de mvt blijft noodzakelijk	6.307
Groothandel en internationale handel	Commercie	Assistent-manager internationale handel	Engels of Duits + MVT > Engels + MVT	gelijk	2016	In onderhoud. Werkgroep: 2de mvt blijft noodzakelijk	1.864
Groothandel en internationale handel	Commercie	Vestigingsmanager groothandel	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2016	In onderhoud	1.473
Groothandel en internationale handel	Commercie	Commercieel medewerker	Engels of Duits	1 x lager	2016	In onderhoud	1.517
Retail	Management retail	Manager retail	Engels of Duits	niveau: 3 x lager	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Werkgroep: MVT. Keuze ligt bij scholen in de regio	8.261
Retail	Ondernemerschap retail	Ondernemer retail	Engels of Duits	niveau: 3 x lager	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Werkgroep: MVT. Keuze ligt bij scholen in de regio	2.605
Retail	Advies en leiding in de verkoop (Retail specialisatie)	Eerste verkoper	Engels of Duits	niveau: 1 x lager	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Werkgroep: MVT. Keuze ligt bij scholen in de regio	797

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Retail	Advies en leiding in de verkoop (Retail specialisatie)	Verkoopadviseur	Engels of Duits	niveau: 1 x lager	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Werkgroep: MVT. Keuze ligt bij scholen in de regio	255
Retail	Advies en leiding in de verkoop (Retail specialisatie)	Verkoopspecialist	Engels of Duits	niveau: 1 x lager	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Werkgroep: MVT. Keuze ligt bij scholen in de regio	4.555
Mode Interieur Textiel Tapijt	Interieuradvies	Interieuradviseur	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	3.280
Mode Interieur Textiel Tapijt	Leidinggeven op basis van vakmanschap	Technisch Leidinggevende	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In onderhoud. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	364
Mode Interieur Textiel Tapijt	Woning stofferen (Interieurvakmanschap)	Allround woningstoffeerder	Engels of Duits > geen eis mvt	n.v.t.	2015 > 2021	Is vastgesteld in januari 2021. Geen eis mvt	63
Mode Interieur Textiel Tapijt	Fashion design & productmanagement (Fashion)	Junior productmanager fashion	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2016 > 2021	Is vastgesteld in januari 2021. Engels	447
Mode Interieur Textiel Tapijt	Fashion design & productmanagement (Fashion)	Junior productmanager fashion	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2016 > 2021	Is vastgesteld in januari 2021. Engels	382
Mode Interieur Textiel Tapijt	Fashion design & productmanagement (Fashion)	Junior stylist	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2016 > 2021	Is vastgesteld in januari 2021. Engels	928
Mode Interieur Textiel Tapijt	Kwalificatiedossier Mode/maatkleding (Fashion)	Specialist mode/maatkleding	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2016 > 2021	Is vastgesteld in januari 2021. Engels	549

Zakelijke dienstverlening en veiligheid

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Office	Marketing, communicatie en evenementen	Medewerker marketing en communicatie	Engels + MVT	niveau: gelijk	2015	In concept kwalificatiedossier Business services. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Mogelijk alleen Engels (?)	960 ¹¹
Office	Marketing, communicatie en evenementen	Medewerker marketing en communicatie	Engels + MVT	niveau: gelijk	2015	In concept kwalificatiedossier Business services. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Mogelijk alleen Engels (?)	8036
Office	Marketing, communicatie en evenementen	Medewerker evenementenorganisatie	Engels + MVT	niveau: gelijk	2015	In concept kwalificatiedossier Business services. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021 Mogelijk alleen Engels (?)	2032

¹¹ ingeschreven op dossier Marketing, communicatie en evenementen

Voedsel, groen en gastvrijheid

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Gastvrijheid	Bediening	Gastheer/-vrouw	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	1457
Gastvrijheid	Bediening	Gastronoom/Sommelier	Engels + MVT	niveau: 1 x lager, 1 x hoger	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	39
Gastvrijheid	Bediening	Leidinggevende bediening	Engels + MVT	niveau: 1 x lager, 2x hoger	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	428
Gastvrijheid	Bediening	Zelfstandig werkend gastheer/-vrouw	Engels + MVT	niveau: 2 x lager, 1 x hoger	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	1426
Gastvrijheid	Ondernemer horeca/bakkerij	Manager/ondernemer horeca	Engels + MVT	niveau: gelijk	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	6519
Gastvrijheid	Ondernemer horeca/bakkerij	Meewerkend horeca ondernemer	Engels + MVT	niveau: 2 x lager	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	782
Gastvrijheid	Travel, Leisure & Hospitality	Leidinggevende leisure & hospitality	Engels + MVT	niveau: 3 x lager	2020	Herzien in 2020	1900
Gastvrijheid	Travel, Leisure & Hospitality	Leidinggevende travel & hospitality	Engels + MVT	niveau: 4 x lager	2020	Herzien in 2020	3770
Gastvrijheid	Travel, Leisure & Hospitality	Zelfstandig medewerker travel & hospitality	Engels + MVT	niveau: gelijk	2020	Herzien in 2020	271
Gastvrijheid	Travel, Leisure & Hospitality	Zelfstandig medewerker leisure & hospitality	Engels + MVT	niveau: 1 x hoger	2020	Herzien in 2020	582
Groen	Agro productie, handel en technologie	Vakexpert agrohandel en logistiek (voorheen Specialist logistiek en transport)	MVT + MVT > Engels	n.v.t.	2017	Gaat nog in onderhoud, waarschijnlijk 2022 (Logistiek)	315

Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Mobiliteit	Voertuigen en mobiele werktuigen	Allround monteur mobiele werktuigen > Allround technicus voertuigen en mobiele werktuigen	Engels + Duits > MVT	niveau: 1 x lager	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	883
Mobiliteit	Voertuigen en mobiele werktuigen	Monteur mobiele werktuigen > Basis technicus voertuigen en mobiele werktuigen	Engels + Duits > geen eis	n.v.t.	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	275
Mobiliteit	Voertuigen en mobiele werktuigen	Bedrijfsautotechnicus > Basis technicus voertuigen en mobiele werktuigen	Engels of Duits > geen eis	n.v.t.	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	525
Mobiliteit	Voertuigen en mobiele werktuigen	Eerste Bedrijfsautotechnicus > Allround technicus voertuigen en mobiele werktuigen	Engels of Duits > MVT	niveau: 4 x lager	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	861
Mobiliteit	Voertuigen en mobiele werktuigen	Technicus landbouwmecanisatie > Allround technicus voertuigen en mobiele werktuigen	Engels + Duits > MVT	niveau: 5 x lager	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	662
Mobiliteit	Specialist voertuigen en mobiele werktuigen	Technisch Specialist Bedrijfsauto's > Technisch specialist voertuigen en mobiele werktuigen	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015 > 2021	Herzien en geldig vanaf 1-8-2021	240
Mobiliteit	Verkoop Mobiliteitsbranche	Verkoopmanager Mobiliteitsbranche	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2018	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	449
Mobiliteit	Verbrandingsmotortechniek	Eerste Verbrandingsmotortechnicus	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	73

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Mobiliteit	Verbrandingsmotortechneik	Technisch Specialist Verbrandingsmotoren	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	12
Mobiliteit	Verbrandingsmotortechneik	Verbrandingsmotortechnicus	Engels of Duits > geen eis	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	18
Transport en logistiek	Supervisors logistiek	Logistiek supervisor	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	1.616
Transport en logistiek	Goederenvervoer	Chauffeur wegvervoer	Engels + MVT	niveau: 2 x lage	2021	Herzien in 2021	1.748
Transport en logistiek	Middenkader Transport en Logistiek	Manager Transport en Logistiek	Engels + MVT	niveau: 2 x lager	2016	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	1.765
Transport en logistiek	Middenkader Transport en Logistiek	Luchtvrachtspecialist	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2016	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	118
Transport en logistiek	Havenlogistiek	Manager havenlogistiek	Engels + Duits	niveau: 3 x hoger	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	694
Transport en logistiek	Havenlogistiek	Coördinator havenlogistiek	Engels + Duits	niveau: gelijk	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	127
Transport en logistiek	Havenlogistiek	Medewerker Havenlogistiek	Engels + Duits	niveau: 3 x hoger	2015	In evaluatie. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2022	81
Transport en logistiek	Havenoperaties	Coördinator Havenoperaties	Engels + Duits	niveau: gelijk	2017	Gaat nog in onderhoud.	34
Transport en logistiek	Transportplanning	Planner wegtransport	Engels + MVT	niveau: gelijk	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	83
Transport en logistiek	Personenvervoer	Touringcarchauffeur/reisleider	Engels + MVT	niveau: 5 x lager	2021	Herzien in 2021	1
Luchtvaart	Dienstverlening in de luchtvaart	Luchtvaartdienstverlener	Engels + MVT	niveau: 2 x lager	2020	Herzien in 2020	3367
Maritiem	Binnenvaart	Kapitein binnenvaart	Engels + Duits	niveau: 1x lager	2019	Herzien in 2019	121
Maritiem	Binnenvaart	Matroos binnenvaart	Engels + Duits	niveau: 4 x lager	2019	Herzien in 2019	131
Maritiem	Binnenvaart	Schipper binnenvaart	Engels + Duits	niveau: gelijk	2019	Herzien in 2019	547

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Maritiem	Maritieme techniek	Scheeps- en jachtbouwkundige > Engineer maritieme techniek	Engels + Duits	niveau: 1 x hoger, 2 x lager	2015 > 2019	Herzien in 2019	81
Maritiem	Watersportindustrie	Allround medewerker watersportindustrie	Engels + Duits	niveau: 3 x lager	2016	Zou herzien zijn in 2019, maar dossier is niet op website SBB gevonden.	4
Maritiem	Watersportindustrie	Medewerker watersportindustrie	Engels + Duits	niveau: 1 x hoger, 1 x lager	2016	Zou herzien zijn in 2019, maar dossier is niet op website SBB gevonden.	0
Maritiem	Watersportindustrie	Meewerkend voorman watersportindustrie	Engels + Duits	niveau: 1 x lager	2016	Zou herzien zijn in 2019, maar dossier is niet op website SBB gevonden.	6
Maritiem	Rondvaartboot	Schipper rondvaartboot beperkt vaargebied	Engels + Duits	niveau: 5 x lager	2016 > 2021	Herzien in 2021	1
	Railvervoer	Machinist railvervoer	Engels + MVT > geen eis	n.v.t.	2019	Herzien in 2019	207

ICT en creatieve industrie

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Communicatie, media en design	Ruimtelijke vormgeving	Ruimtelijk vormgever	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	3103
Communicatie, media en design	Stand- en decorbouw	Allround stand- en decorbouwer	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	Naar verwachting in onderhoud 2023-2024	5
Communicatie, media en design	Stand- en decorbouw	Stand- en decorbouwer	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	Naar verwachting in onderhoud 2023-2024	35
Kunsten en entertainment	Make-up Art	Allround make-up and hair artist	Engels + MVT > Engels	n.v.t.	2020	Herzien in 2020, gaat 2021 in	201

Techniek en gebouwde omgeving

Marktsegment	Kwalificatiedossier	Kwalificatie	Ontwikkeling taaleisen na 2013	Ontwikkeling indicatieve ERK-taalniveau na 2013	Laatste herziening	Processtatus 2021	Aantal studenten 2020
Metaal Electro	Human technology	Technicus Human Technology	Engels + Duits	niveau: 4 x lager	2015	Gaat nog in onderhoud	401
Afbouw en onderhoud	Kaderfunctie Afbouw, Onderhoud en Interieur	Projectmanager vastgoedonderhoud	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	138
Afbouw en onderhoud	Kaderfunctie Afbouw, Onderhoud en Interieur	Uitvoerder	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	63
Afbouw en onderhoud	Kaderfunctie Afbouw, Onderhoud en Interieur	Kleur- en interieuradviseur	Engels of Duits > Engels	n.v.t.	2015	In ontwikkeling. Geplande vaststellingsdatum: 1-10-2021	1

